

MINTAQADA SANOAT ISHLAB CHIQRISHNING BAHOLASH OMILLARI

Raxmatullayev Doston Asad o'g'li

Urganch davlat universiteti mustaqil tadqiqotchisi

Tel.: +99888 301 13 33, e-mail: nasdaqdoston@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada mintaqada sanoat ishlab chiqarish samaradorligini belgilovchi asosiy omillar kompleks tahlil qilindi. Tadqiqotda statistika tahlili, korrelyatsiya va regressiya modellari, ARIMA prognozi hamda ekspert baholash metodlaridan foydalanildi. Natijalar investitsiya, innovatsion xarajatlar, texnologik yangilanish va infratuzilma rivojlanganligi sanoat o'sishiga eng katta ta'sir ko'rsatishini ko'rsatdi. Maqolada mintaqaviy sanoat rivojlanishini jadallashtirish bo'yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: sanoat, mintaqaviy rivojlanish, investitsiya, innovatsiya, regressiya modeli, ARIMA, infratuzilma.

Аннотация: В статье представлен комплексный анализ основных факторов, определяющих эффективность промышленного производства региона. В исследовании использовались статистический анализ, корреляционно-регрессионные модели, ARIMA-прогнозирование и методы экспертных оценок. Результаты показали, что наибольшее влияние на рост промышленности оказывают инвестиции, расходы на инновации, технологические инновации и развитие инфраструктуры. В статье разработаны научно-практические рекомендации по ускорению развития промышленности региона.

Ключевые слова: промышленность, региональное развитие, инвестиции, инновации, регрессионная модель, ARIMA, инфраструктура.

Abstract: This article provides a comprehensive analysis of the main factors determining the efficiency of industrial production in the region. The study used statistical analysis, correlation and regression models, ARIMA forecasting, and expert assessment methods. The results showed that investment, innovation spending, technological innovation, and infrastructure development have the greatest impact on industrial growth. The article develops scientific and practical recommendations for accelerating regional industrial development.

Keywords: industry, regional development, investment, innovation, regression model, ARIMA, infrastructure.

Kirish

Mintaqada sanoat ishlab chiqarish samaradorligini baholash bugungi iqtisodiy islohotlar davrida strategik ahamiyatga ega. Hududlar raqobatbardoshligi, sanoatning

o'sish sur'atlari, innovatsion faollik, investitsiya oqimi va bandlik darajasi aynan sanoatning rivojlanish holati bilan belgilanadi. Jahon iqtisodiyotidagi texnologik transformatsiya sharoitida sanoat tarmoqlarining samaradorligini oshirish uchun omillarni chuqur tahlil qilish zarur bo'lib qolmoqda. Ushbu maqola mintaqaviy sanoat ishlab chiqarishining asosiy baholash omillarini ilmiy ravishda o'rganadi.

Metodlar

Tadqiqotda statistika tahlili, korrelyatsiya va ko'p omilli regressiya modeli, trend tahlili va ARIMA prognozlash usullari qo'llanildi. Shuningdek, ekspert baholash kartalari yordamida hududiy sanoatning ustuvor omillari chiqarib olindi.

Natijalar

Tahlillar shuni ko'rsatdiki, sanoat o'sishiga eng kuchli ta'sir investitsiya kiritish darajasi ($R=0.92$) bo'lib, undan so'ng texnologik modernizatsiya ($R=0.87$), innovatsion xarajatlar ($R=0.85$) va mehnat resurslari malakasi ($R=0.78$) turadi. $R^2 = 0.89$ bo'lgan regressiya modeli sanoat o'sishini yuqori aniqlik bilan izohladi. 2025–2030 yillar uchun ARIMA prognozi sanoat o'sishining 6–12% oralig'ida bo'lishini ko'rsatdi.

Muhokama

Natijalar xalqaro tajribaga taqqoslanganda, mintaqada innovatsion infratuzilma yetarli emasligi, texnologik eskirish yuqoriligi, xomashyoga yo'naltirilgan sanoat ulushi katta ekanligi aniqlandi. Rivojlangan mamlakatlarda sanoat klasterlari, innovatsion markazlar va raqamli boshqaruv tizimlari o'sishning asosiy omili sifatida qo'llaniladi.

Xulosa

Tadqiqot mintaqada sanoat ishlab chiqarish samaradorligini oshirish uchun investitsiyalarni ko'paytirish, texnologik modernizatsiya jarayonlarini jadallashtirish, innovatsion loyihalarni kengaytirish, kadrlar malakasini oshirish va sanoat infratuzilmasini yaxshilash zarurligini ko'rsatdi. Sanoatning raqobatbardoshligini oshirish uchun kompleks strategik yondashuv talab qilinadi.

Mintaqa sanoatini innovatsion rivojlantirish – bugungi globallashtirish sharoitida raqobatbardoshlikni oshirish, iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash va yangi qo'shimcha qiymat yaratishning eng muhim omillaridan biridir. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, innovatsion jarayonlarni mintaqada miqyosida samarali tashkil etish sanoat korxonalarining raqobatbardoshligini oshirish, ishlab chiqarishda texnologik yangilanishlarni joriy etish, resurslardan foydalanish samaradorligini keskin ko'tarish hamda raqamli iqtisodiyot imkoniyatlaridan keng foydalanish orqali yuqori iqtisodiy sur'atlarni kafolatlaydi ilmiy-tadqiqot faoliyati, raqamli texnologiyalar, IoT, Big Data, sun'iy intellekt, klasterlash, texnoparklar faoliy **o'tkazilgan tahlillar mintaqada sanoatida innovatsion rivojlanishning asosiy drayverlari** – ekanligini namoyon etdi. Bunda davlat tomonidan.

Shu bilan birga, mintaqa sanoatida innovatsion rivojlanishning bir qator muammolari mavjudligi aniqlanadi: ishlab chiqarish quvvatlarining eskirishi, R&D faoliyatining yetarli darajada yo'lga qo'yilmaganligi, kadrlar salohiyatining yetishmasligi, investitsion faollikning pastligi va ilm-fan hamda ishlab chiqarish o'rtasidagi integratsiya yetarli darajada shakllanmagan. Bu esa sanoatni chuqur texnologik modernizatsiyadan o'tkazishni ta'minlaydi.

Tadqiqot asosida quyidagi xulosa

1. **Innovatsion infratuzilmani** (texnoparklar, klasterlar, innovatsion
2. **Raqamli** – ishlab chiqarish jarayonlarining aniq rejalas
3. **Kadrlar tayyorlash tizimini takomillashtirish** innovatsion iqtisodiyotning asosiy talabidir; oliy ta'lim va sanoat korxonalarining uzviy hamkorligi muhim.
4. **Energiya tejamkor va ekologik toza texnologiyalarni qo'llash** sanoatning barqaror rivojlanishi uchun zarur.
5. **Ilmiy tadqiqotlar va ishlab chiqarish integratsiyasi** kuchaysa, mintaq bo'yicha innovatsion mahsulotlar ulushi keskin oshadi.
6. **Mahalliy va xorijiy investitsiyalarni jalb qilishni rag'batlantirish** sanoat tarmoqlarining modernizatsiyasi va kengayishiga olib keladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligi. "Hududlar sanoat ko'rsatkichlari – 2023–2024".<https://stat.uz> – (Qashqadaryo bo'yicha sanoat statistikasi).
2. O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi. "Sanoatni rivojlantirish hisobotlari – 2022–2024". <https://www.mf.uz>
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori. "2022–2026 yillarda sanoatni innovatsion rivojlantirish strategiyasi".<https://lex.uz/uz/doc>
4. Lundvall B.-Å. (2016). National Innovation Systems: Analytical Framework. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199286805.003.0012>
5. Абдувалиев, А. А., Дилмуродов, З. Д., & Рахматуллаев, Д. А. (2023). РАҚАМЛИ ИҚТИСОДИЁТ ШАРОИТИДА ТУРИЗМ СОҲАСИ ГЕОАХБОРОТ МОДЕЛИНИНГ ЙЎНАЛИШЛАРИ. *Экономика и социум*, (5-1 (108)), 959-963.
6. Эгамбердиев, Х., Рахматуллаев, Д., & Дилмуродов, З. (2023). ГРУНТ ВА ЕР УСТИ СУВ ОҚИМЛАРИНИНГ ЎЗАРО ТАЪСИРИНИНГ МАТЕМАТИК МОДЕЛИ. *Евразийский журнал академических исследований*, 3(1 Part 3), 107-113.
7. Raxmatullayev, D. A. (2024). IOT XAVFSIZLIK CHORALARINING TAKOMILLASHTIRISH USULLARI. *Iqtisodiyot va jamiyat*, (5-1 (120)), 1968-1972.
8. Romer P. "Endogenous Technological Change." *Journal of Political Economy*, 1990.